



ERFGOEDKAFFEE VOORSHOVEN

Bree + Kinrooi + Maaseik + Opglabbeek

ERFGOEDKAFFEE VOORSHOVEN

De gemeentes Bree, Kinrooi, Maaseik en Opglabbeek organiseerden op zaterdag 23 oktober 2010 een trefdag voor de erfgoedsector in het Ontmoetingshuis van Voorshoven (Maaseik). Personen en organisaties die bezig zijn met het verzamelen, bewaren of ontsluiten van erfgoed werden uitgenodigd voor een gespreksnamiddag over de toekomst van ons cultureel erfgoed.

Erfgoedkaffee Voorshoven.....	2
Waarom een trefdag?.....	3
Onze vragen.....	5
Een worldcafé.....	5
...met iets extra.....	6
Jullie antwoorden.....	8
Vraag 1.....	8
Vraag 2.....	14
Vraag 3.....	15
Ich en Dich.....	18
Culinair erfgoed op de receptie.....	21
En nu?.....	23
Wie?.....	24
Colofon.....	24

WAAROM EEN TREFDAG?

Omdat er veel waardevol erfgoed leeft in onze regio, maar vaak de mensen en de middelen ontbreken om dit ten volle te benutten. **Door gemeentelijke middelen samen in te zetten, willen we meer bereiken.**

Ons (voorlopig) streefdoel is de oprichting van een intergemeentelijk samenwerkingsverband in de vorm van een projectvereniging, het afsluiten van een **cultureel-erfgoedconvenant** met de Vlaamse Gemeenschap en de oprichting van een erfgoedcel. Het aanvraagdossier hiervoor zullen we in 2010 nog indienen.

Indien er een convenant wordt afgesloten, ontvangt de regio vanaf 2012 jaarlijks een toelage van 200.000 euro. Die **extra middelen** zullen ons in staat stellen de culturele-erfgoedwerking te verbeteren. Vooral ontsluiting naar het grote publiek en ondersteuning van de lokale erfgoedwerkers zullen een belangrijke plaats krijgen.

In afwachting van de goedkeuring van dit convenant, plannen de vier gemeentes al gezamenlijke projecten in 2011. **Een volgend Erfgoedkaffee staat gepland voor het voorjaar.**



ONZE VRAGEN

Welk erfgoed is belangrijk? En waarom? Wat kunnen we doen met ons erfgoed? Wat zijn de behoeften? Kunnen verenigingen ondersteuning gebruiken en zo ja, waar? Hoe kunnen we over de gemeentegrenzen heen samenwerken rond erfgoed?

Omdat we weten dat we met droge vragenlijsten vaak niet tot de kern van de zaak komen, wilden we een echte dialoog op gang brengen met de lokale erfgoedwerkers.

Een worldcafé...

Hiervoor gebruikten we de methode van het Worldcafé¹. Om de namiddag tot in de puntjes georganiseerd te krijgen, deden we een beroep op de professionele begeleiding van [Ria Baeck](#). Om de open en gezellige sfeer te benadrukken doopten we onze namiddag Erfgoedkaffee.

Na een korte opwarming door Lieve Pollet, voormalig schepen van cultuur in Hasselt, werd aan de hand van **drie vragen** nagedacht over de toekomst van de erfgoedwerking in de verschillende gemeenten en in

1 Meer info over de gebruikte methodes vind je terug op www.theworldcafe.com en www.artofhosting.org. In Vlaanderen zijn www.artofhosting.be en www.levendvlaanderen.be interessante sites.

de regio.

1. Waarom is erfgoed belangrijk voor mij persoonlijk? Waarom ben ik zo vaak met erfgoed bezig? Wat motiveert mij?
2. Waarom is erfgoed belangrijk voor mijn straat, buurt, dorp, stad en gemeenschap?
3. Hoe kan mijn enthousiasme om met erfgoed om te gaan vergroot worden en hoe kan erfgoed mee de identiteit en de uitstraling van de regio onderbouwen?

...met iets extra

Daarnaast konden de deelnemers op zuilen, netwerkkaarten, inspiratiewanden en in de klagbox voor extra input zorgen.

De zuilen

De allereerste vraag die we ons moesten stellen is: **"Welk erfgoed hebben we in onze gemeenten?"** Op deze cultureel-erfgoedzuilen kon men naar hartelust het erfgoed uit de vier betrokken gemeenten noteren. Iedere zuil staat voor een soort cultureel-erfgoed: objecten, plekjes, verhalen/ tradities en mensen. Cultureel-erfgoed is immers heel divers.

Deze zuilen zullen nooit "af" zijn. Maar, we proberen wel om er zoveel mogelijk op te verzamelen. De zuilen zijn na het Erfgoedkaffee aan **een reis door de vier**

gemeentes begonnen en zullen gedurende die periode opgesteld staan in de bibliotheken.

- 29 oktober tot 9 november: Bree
- 10 november tot 19 november: Opglabbeek
- 20 november tot 29 november: Maaseik
- 30 november tot 10 december: Kinrooi

Kent u nog een object, een plekje, een persoon of een traditie, een verhaal dat verbonden is met één van de vier gemeenten? Aarzel dan niet om het te noteren op de bijhorende zuil!

JULLIE ANTWOORDEN

Vraag 1

*Waarom is erfgoed belangrijk voor mij persoonlijk?
Waarom ben ik zo vaak met erfgoed bezig? Wat
motiveert mij?*

Cultureel erfgoed kan door zijn ouderdom of door zijn uniek karakter een historische waarde aan sich gekregen hebben. Cultureel erfgoed heeft voor veel mensen ongetwijfeld ook een economisch belang. Verschillende mensen in de toeristische sector verdienen hun geld dankzij het aanwezige erfgoed, maar ook leraars geschiedenis, archeologen, ... hebben een inkomen door de maatschappelijke interesse voor ons verleden.

Wat echter vooral opviel bij de verwerking van de antwoorden op vraag 1 was de verbindende kracht van erfgoed. Erfgoed verbindt het individu met iets dat hem overstijgt en erfgoed maakt het mogelijk een brug te slaan tussen kennen (het hoofd) en beleven (de buik).

Het individu en het grotere geheel

Erfgoed verbindt elke individu met een grote geheel en geeft zo mee vorm aan de individualiteit van iedere

persoon. In de eerste plaats mag het sociale karakter van veel erfgoedorganisaties niet onderschat worden. Voor velen is het samen (onder)zoeken nog altijd een meerwaarde ("samen is fijn"). In ieder geval zorgt erfgoed voor **directe sociale contacten**. Of zoals een deelnemer het stelde: "Het verleden brengt mensen samen".

Bovendien schrijft erfgoed het individu in in een **breder sociaal netwerk**. Dit is de straat, wijk, dorp, gemeente, stad, regio, ... zoals ze vandaag de dag zijn. Maar de geschiedenis van die omgeving bepaalt haar vorm vandaag en kan haar mee diepgang en kracht geven. Zo ontwikkelt het individu een sterkere band met zijn omgeving.

Erfgoed verweeft het individu in een tweede beweging met een verder verwijderde oorsprong. Erfgoed verbindt het individu met zijn geschiedenis, met wat voor hem of haar kwam. Mijn **oorsprong** geeft vorm aan wat ik vandaag ben. In die zin is erfgoed wat ik ben.

In de antwoorden wordt dit omschreven met begrippen als roots of wortels, oorsprong, voorouders en brug en met vragen als "Van waar kom ik?" en "Wat zijn mijn wortels?", maar ook "Wat kan ik meegeven aan mijn toekomst?". In die zin gaat het bij erfgoed niet louter om een luik naar het verleden, maar ook om een "brug van het verleden naar de toekomst".

Hierbij aansluitend. In de notities van een aantal

deelnemers vonden we terug hoe erfgoed ons verbindt met **het leven**. Cultuur in de brede zin is de manier waarop we ons dagelijks leven organiseren. Die cultuur dragen we mee als cultureel erfgoed. Op die manier is het dagelijks leven van vandaag via ons cultureel erfgoed verbonden met het leven van gisteren.

Vanuit het individu bekeken zijn vooral begrippen als **identiteit, fierheid en een gevoel van authenticiteit** belangrijk. Erfgoed zorgt voor een zekere persoonlijke trots omwille van de kracht van het verleden. Het is met dit gevoel van verbondenheid dat enerzijds gevoelens van respect ("respect voor je wortels") en verantwoordelijkheid samenhangen en anderzijds gevoelens van een dreigende ontworteling in een wereld die een eenheidsworst dreigt te worden.

Een slotopmerking. Het zoeken naar die plaats in sociale netwerken of een groter geheel mag nooit ten koste gaan van het individu en mag nooit een compromis worden. Belangrijk is dat het individu zijn plaats vindt in een groter geheel zonder zich te moeten verloochen. Er moet altijd plaats zijn voor het ich in **het ich & dich** (zie verder).

Kennen en beleven

Voor veel erfgoedwerkers is het **kennen** van de eigen leefomgeving een belangrijke drijfveer. Vanuit hun nieuwsgierigheid stellen ze zich vragen. Waarom zijn de dingen zoals ze zijn? Hoe werd dit vroeger gedaan?

Ze zoeken, onderzoeken, verzamelen, ontdekken en (proberen te) begrijpen. Ze vinden deze kennis belangrijk en velen willen ze ook overdragen aan anderen.

Maar voor velen is erfgoed ook iets dat ze **beleven**. Erfgoed heeft te maken met goed voelen ("Ik wil het verleden voelen, ruiken, proeven, zien, horen... Dat doet goed!") of her-beleven (nostalgie). Of erfgoed is gewoon leuk, ontspanning of zinvolle vrijetijdsbesteding. Tenslotte geeft erfgoed een gevoel van authenticiteit aan het individu in een wereld die steeds sneller en onbeheersbaarder lijkt te worden.

Het verleden en de toekomst

Waar het uiteindelijk altijd op uitkomt, is het overdragen of door-geven, het ontvangen en op zijn beurt verder geven (de letterlijke betekenis van traditie is iets dat doorgegeven wordt). Erfgoedwerkers schenken aan familie (kinderen en kleinkinderen), vrienden en kennissen, maar ook aan gelijkgezinden en geïnteresseerde lezers en bezoekers. Door dit doorgeven slaan ze een brug tussen verleden en toekomst. Voor vele erfgoedwerkers van vandaag is erfgoed iets dat ze zelf met de paplepel ingegeven kregen en dat ze nu willen delen met de volgende generaties.



Vraag 2

Waarom is erfgoed belangrijk voor mijn straat, buurt, dorp, stad en gemeenschap?

Erfgoed geeft een lokaliteit haar eigenheid. De taal, gebruiken, volkssporten, streekgerechten, plantengroei, ... bepalen mee de **identiteit** van een straat, wijk, dorp, stad of regio.

Erfgoed is ons gemeenschappelijk bezit en **bindt een samenleving**. Het creëert interesse in de andere en helpt om nieuwelingen te verwelkomen. Waar sommige oude gebruiken zoals de naoberplicht quasi verdwenen zijn, zijn andere zoals het ichtereren nog zeer levend. Om de bindende rol van het erfgoed te blijven benutten, moet er terug meer erfgoed verschijnen op de straatfeesten, in de buurtcafés, ... (“volksspelen in plaats van springkastelen”).

Deze verbondenheid creëert een vorm van gelijkgezindheid tussen sociale groepen, generaties, ... en kan ingezet worden om gemeenschappelijke doelstellingen te halen. Gedeeld erfgoed zorgt voor wederzijds vertrouwen, gedeelde visie en een gevoel van saamenhorigheid, allemaal onontbeerlijke voorwaarden voor succesvolle projecten.

De bewustwording en kennis van onze leefomgeving zorgt voor een herwaardering van ons verleden.

Kennis van het verleden helpt ons om onze huidige situatie te begrijpen en zo vorm te geven aan de **toekomst**. Daarom is het belangrijk om de kennis van ons verleden over te brengen aan de volgende generaties.

Erfgoed kan daarnaast een economische rol spelen via city marketing en het creëren van een toeristisch aantrekkelijke regio.

Vraag 3

Hoe kan mijn enthousiasme om met erfgoed om te gaan vergroot worden en hoe kan erfgoed mee de identiteit en de uitstraling van de regio onderbouwen?

Intergemeentelijke samenwerking

Er wordt voorgesteld om groepen op te richten waar organisaties en individuen met gelijkaardige interesses elkaar kunnen leren kennen, ervaringen en kennis kunnen uitwisselen, ideeën kunnen aftoetsen en eventueel samenwerkingen kunnen opstarten. Deze ankerplaatsen kunnen zowel fysiek als digitaal zijn.

De uitwisseling en de samenwerking kan gaan over:

- het uitwisselen van informatie en kennis over concrete realiseerbare voorbeeldprojecten,

documentatiebronnen (wat, waar, hoe en wanneer raadpleegbaar), ...

- logistieke samenwerking, zoals een klusploeg
- verregaande samenwerking zoals een streekmuseum

Als er samengewerkt gaat worden tussen de verschillende gemeentes, moet er gezocht worden naar een uniforme aanpak of werkwijze.

Er moet samengewerkt worden door de verschillende erfgoedverenigingen. Maar er moet ook gedacht worden aan samenwerkingen met andere sectoren en domeinen zoals de toeristische sector, het onderwijs, de middenstand (handelaars, horeca, ...), ... Hoe kunnen we bijvoorbeeld erfgoedinitiatieven laten aansluiten bij toeristische initiatieven (bijvoorbeeld de fiets-, wandel- en ruiterroutenetwerken)?

Samen naar oplossingen zoeken

Erfgoedwerkers in de regio worden geconfronteerd met verschillende problemen. Ook al gaat het de laatste jaren in de goede richting, erfgoed is nog altijd geen populair onderwerp. Er moet onderzocht worden hoe we **erfgoed "sexy kunnen maken"**. Dit kan door dichter bij het publiek te werken: thematisch (regionale thema's, volkscultuur), geografisch ("buurtwerking"), ... Er moet ook gekeken worden hoe aantrekkelijker ontsloten kan worden: publicaties, ansichtkaarten, erfgoedcafés of uchteroavonden, ...

Hoe kunnen we het bestuur van onze erfgoedverenigingen **verjongen**? Er moet ingezet worden op samenwerking met het onderwijs, jeugdwerking (oprichting van jongerenafdelingen) en ontsluitingsmethodes die de jeugd meer aanspreken. In het algemeen moet erfgoed aantrekkelijker gemaakt worden voor kinderen en jongeren. Voor kinderen wordt er onder andere gedacht aan doe-musea, volksspelen bij straatfeesten, (het zelf maken van) oude soorten speelgoed ...

Er wordt gevraagd om **ondersteuning** op een heel aantal vlakken: kennis (kennisdeling en -uitwisseling), materiaal (logistieke ondersteuning), infrastructuur (tentoonstellingsruimte, depot, ...), administratie en wetgeving (ondersteuning, vereenvoudiging), ... Ook hier kunnen we naar intergemeentelijke oplossingen zoeken.

Waardering voor het vrijwilligerswerk

Erfgoedwerkers vragen om respect, waardering en interesse voor hun werk van het brede publiek in het algemeen en lokale beleidsmakers in het bijzonder. Hun inspanningen zijn vaak vrijwillig.

ICH EN DICH

Na het Erfgoedkaffee schreef Hubert Van Eygen (Kinrooi) volgende inspirerende tekst.

De term 'erfgoed' groepeert in zich twee belangrijke begrippen: het eigen 'erf' en het 'goede' daarvan. In onze steeds sneller 'bewegende' maatschappij krijgen de mensen meer en meer de indruk dat ze alleen maar vooruit moeten kijken, de toekomst moeten omarmen, 'vooruit' moeten gaan. Maar door zonder benul alles van het verleden overboord te gooien, verliezen vele mensen – zonder het te weten – hun eigen wortels.

Een individu kan alleen maar bestaan in een maatschappij met anderen, in een opeenvolging van verleden, heden en toekomst. Heel cru gesteld: om te sterven moet je geboren worden. En alles wat je in die rit meeneemt, zorgt voor je eigenheid, zorgt voor de eigenheid van de groep waarin je functioneert, bepaalt dus in grote mate de manier waarop onze samenleving evolueert.

Om ervoor te zorgen dat de mens zich goed voelt in zijn omgeving, moet hij zich bewust worden van het feit dat hij slechts een heel klein deel uitmaakt van de gemeenschap waarin hij leeft, werkt en woont. Hij kan zich enkel onderscheiden in de massa door het feit dat hij tot een bepaalde groep, straat, religie, dorp, gemeente, streek behoort. Om zich te plaatsen in die

massa moet hij zijn wortels kennen van waaruit hij verder kan groeien. Zijn erfgoed bepaalt dus in grote mate de manier waarop hij in de gemeenschap staat én de manier waarop hij die gemeenschap beter kan maken.

Het Ich is voor mij het individu dat op zoek gaat naar identiteit en authenticiteit. Het Dich staat voor de verbinding met de gemeenschap bij die zoektocht, maar ook voor de ander die hetzelfde doet. Niet alleen ik, maar ook jij gaat op zoek naar je wortels.

Vooral het feit dat ik en jij staat voor ons (het erfgoed dat we delen), maar met ruimte voor diversiteit, vind ik geweldig. Het feit dat het dan in het dialect gezegd wordt, maakt de band met het verleden duidelijk.

"Ons erfgoed", de tekst op de uitnodiging, liet geen ruimte voor openheid. "Ich en Dich" doet dat wel, zowel openheid binnen de grenzen van het samenwerkingsverband, als openheid daarbuiten.

Mensen die geen 'verbindingen' hebben, die niet weten waar hun wortels groeiden, dreigen verloren te lopen in onze massa-cultuur waarin iedereen hetzelfde eet, hetzelfde drinkt, hetzelfde vertelt, hetzelfde 'consumeert'. Ze verliezen hun eigenheid en lopen met de massa mee...

Hen bewustmaken van hun eigen erfgoed én het belang van het conserveren ervan is dan ook de eerste

stap tot het beter begrijpen van de sociale structuur waarvan zij deel uitmaken. Hoe meer zij bewust zijn van hun eigen erfgoed, hoe beter dat zij dit erfgoed kunnen vergelijken met het erfgoed van anderen waardoor er een betere kruisbestuiving kan ontstaan in plaats van een klakkeloze overname van de massacultuur.

Hoe meer je iemand bewust kan maken van zijn eigen identiteit (door zijn eigen erfgoed beter in beeld te brengen), hoe beter hij de mogelijkheden kan aftasten om een synergie te bereiken tussen verschillende culturen, tussen verschillende 'erfgoeden'. Zonder kennis van zijn eigen erfgoed kan de mens geen keuzes maken...

CULINAIR ERFGOED OP DE RECEPTIE

Als erfgoed sympathisanten waren we het aan onszelf verplicht op de receptie ook ons eigen culinair erfgoed te serveren. Elke gemeente bracht het beste van eigen bodem mee:

- Meulendröpke en Meulenkeukske uit Kinrooi
- Koffie, thee (Ambachtelijke Koffiebranderij De Gulden Tas), streekbieren Bokkenreyer, Herckenrode en Sint-Gumarus ([Brouwerij Sint-Jozef](#) uit Opitter) en kruidenkoek (een extraatje van één van onze gasten Mariëtte Clijsters van de [Breese Kruidentuin](#))
- [Knapkoek](#) (Maaseik)
- Bramenvlaai (Opglabbeek)



EN NU?

De informatie die uit deze denkoefening naar boven kwam, vormt de basis van ons **erfgoedbeleidsplan**. Daarin worden zowel de lokale als regionale noden in kaart gebracht. Er wordt een analyse gemaakt van de sterktes, zwaktes, kansen en bedreigingen in de regio. Die analyse mondt uit in een aantal lange-termijndoelstellingen voor de periode 2012-2014. Deze doelstellingen worden op hun beurt geconcretiseerd in uiteenlopende acties rond erfgoed. Doordat het beleidsplan grotendeels gebaseerd is op de resultaten van het Erfgoedkaffee, hopen we dat het een plan zal zijn dat **gedragen wordt door de lokale erfgoedsector**.

Wie de laatste stappen in het planningsproces nog mee op de voet wil volgen, kan nog terecht met zijn of haar reacties op onze wiki www.erfgoedkaffee.be/wiki.

Het cultureel-erfgoedbeleidsplan vormt de kern van de **convenantsaanvraag** die het intergemeentelijk samenwerkingsverband zal indienen bij de Vlaamse Gemeenschap.

WIE?

Het Erfgoedkaffee werd georganiseerd door Véronique Bruninx (cultuurbeleidscoördinator Opglabbeek), Peter Keil (erfgoedconsulent Maaseik), Koen Pyls (cultuurbeleidscoördinator Bree) en Hubert Van Eygen (beleidsmedewerker Kinrooi) met de onmisbare hulp van Ria Baeck. Mocht je nog vragen of opmerkingen hebben, kan je ons altijd contacteren.

- veronique.bruninx@opglabbeek.be of 089 81 09 11
- peter.keil@maaseik.be of 089 81 92 95
- koen.pyls@bree.be of 089 84 85 66
- hubert.vaneygen@kinrooi.be of 089 70 03 05

Colofon

Teksten

Véronique Bruninx, Peter Keil, Koen Pyls en Hubert Van Eygen

Eindredactie en vormgeving

Koen Pyls

Foto's

Hans Clijsters

